

Riktlinjer för insamling

Med insamling avses att objekt accederas till myndighetens permanenta samlingar. Med accessionen följer åtagande för myndigheten att förvalta objekten långsiktigt. Riktlinjerna omfattar både det materiella och immateriella kulturarvet som gestaltas i föremål, foto, film, ljud, arkivalier och bibliotekens rariteter.¹

Undantag från riktlinjerna

- Ordinarie bibliotekssamlingen utöver raritetssamlingen
- Stödsamlingar, till exempel rekvisita.

Målsättning

Målet med insamling är ökad kunskap om myndighetens ämnesområde: *det maritima och transporthistoriska kulturarvet*. Genom insamling kan nya perspektiv på kulturarvets roll för samhällsutvecklingen idag och genom historien fångas. Syftet med insamling är att bevara framtida kulturarv och tillgängliggöra det för allmänhet och för forskning. Dessutom bidrar insamling till att de befintliga samlingarna utvecklas och blir mer relevanta.

Kriterier för insamling

Insamling innebär alltid ett medvetet urval. Nedan följer sex kriterier, som var för sig eller flera gemensamt, ska genomsyra insamlingen och säkerställa att berikandet av samlingarna sker med rätt utgångspunkter.

1. Ämnesområdena

Samlingarna ska spegla myndighetens ämnesområden på ett nationellt plan, då myndigheten räknas som ett centralmuseum. Material som fördjupar och på olika sätt kompletterar kunskapen inom respektive ämnesområde är central. På detta sätt hålls de befintliga samlingarna levande och blir mer

¹ Dessa riktlinjer tillsammans med *Samlingsförvaltningspolicy* från 2020 ersätter tidigare *Insamlingspolicy* från 2008 (Dnr: 893/08-10) och *Insamlingsstrategi för SMM* från 2013 (Dnr: 3.1.1-2013-1154).

angelägna och aktuella. Myndighetens insamlingsområden fördelar sig enligt följande:

- Marinmuseums samlingar: *Sveriges sjöförsvär från 1522 till idag*
- Sjöhistoriska museets samlingar: *Sveriges sjöfart och maritima kulturarv*
- Vasamuseets samlingar: *Skeppet Vasa och dess bärgning, utgrävning och konservering*
- Järnvägmuseets samlingar: *Sveriges järnväg och dess kulturarv*
- Väg- och trafikhistoriska samlingarna: *Sveriges vägorganisation och dess kulturarv*
- Arlanda flygsamlingar: *Sveriges civilflyg*.

2. Berättelserna

Centralt för samlingarna och insamlingen är att sätta människan i centrum. Det är enskilda individers berättelser som ger liv åt objekten. Med en god proveniens och kontext blir ingångarna till materialet många fler och forskningspotentialen större. Berättelser om människor, platser, aktiviteter, händelser och skeenden skapar en närvaro i historien som är viktig att bevara för att skapa förståelse för ämnesområdena.

3. Perspektiven

I insamlingen ska många olika perspektiv på ämnesområdena eftersträvas. Olika röster ska få tala genom materialet. Det kan handla om mångfald på olika sätt, exempelvis: ålder, kön, genus, sexualitet, klass, funktionsvariationer, etnisk och religiös tillhörighet, minoriteter eller geografisk spridning. Genom många olika perspektiv blir samlingarna och förmedlingen av dem angelägna för fler.

4. Samhällsrelevansen

Insamlingen ska spegla ämnesområdenas påverkan på och av samhället. Materialet ska kunna berätta om samhället och dess individer genom tiderna ur olika aspekter, såsom kulturhistorisk, socialhistorisk, teknikhistorisk eller ekonomihistorisk. Betydelsebärande företeelser som berört många människor, under lång tid eller på många platser och som därmed är representativa ska prioriteras. En öppenhet inför känsliga och konfliktfyllda ämnen ska också finnas.

5. Samtiden

Samtidsfokus ger goda förutsättningar att göra väldokumenterade insamlingar av pågående fenomen. Kunskap om dagens förhållanden är viktiga för framtidens forskare och publik. Jämförelser med samtiden ger förståelse för historiska skeenden. Det ger också möjligheter att delta i den pågående samhällsdebatten.

6. Förmedlingen

Insamlingar som pedagogiskt utgör ett material för att visa, berätta och reflektera över ämnesområdena är centrala. Det kan vara material som väcker nyfikenhet eller ger fördjupad förståelse för ämnet.

Följande insamlingar ska undvikas

- *Kontextlösa objekt.* Objekt som saknar kontext och proveniens.
- Objekt som erhållits givaren/säljaren på *olagligt* eller *oetiskt* vis eller där *ägandet är oklart* (due diligence).
- *Ingrepp i kulturmiljöer.* Undvik att exploatera befintliga kulturmiljöer, bevarande på plats (in-situ) ska föredras, exempelvis gällande kulturmiljöer under vatten.
- *Förbehåll.* Objekt med förbehåll eller andra begränsningar i användandet av materialet.
- *Internt förvärv.* Objekt som förvärvas från anställd på SMTM ska nogt avvägas för att säkerställa att det gjorts på saklig grund.
- *Resurskrävande material.* Objekt som inte kan vårdas, förvaras, dokumenteras eller tillgängliggöras på ett tillfredsställande sätt.
- *Mänskliga kvarlevor.* Se *Riktlinjer för hantering av mänskliga kvarlevor*.
- *Farliga objekt.* Objekt som kan utgöra fara för människor, miljö eller för andra objekt ska nogt övervägas och följas av nödvändiga åtgärder.
- *Dubbletter.* Objekt där motsvarighet redan finns i myndigheten eller i andra samlingar inom det allmänna museiväsendet.
- *Reproduktioner.* Objekt som är kopior av original, t ex arkivalier, fotografier eller konst.

Insamlingsprocessen

Dokumentation

Insamlingar ska beredas i etablerade *Insamlings- och gallringsmöten* och dokumenteras i samlingsförvaltningssystemen. Större dokumentationsprojekt ingår i den årliga verksamhetsplaneringen. Erbjudanden med uppenbar irrelevans och som faller utanför insamlingskriterierna kan avböjas direkt av handläggare.

Tillgänglig kontextuell information kring insamlingen ska alltid dokumenteras i samlingsförvaltningssystemen. Motiveringen av insamlingen ska noteras för

att möjliggöra analys av urvalskriterierna i framtiden och synliggöra historiebruk.

Bevis, oftast i form av överlåtelseavtal, för att bekräfta myndighetens övertagande av objektet ska alltid finnas.

Beslut

Beslut om insamling till de permanenta samlingarna fattas av ansvarig avdelningschef efter beredning hos berörd samlingsenhet. Samverkan med övriga parter i organisationen görs i de fall det bedöms vara motiverat.

Metoder för insamling

Insamling kan vara proaktiv eller reaktiv. Båda typer är viktiga för att insamlingen ska vara levande.

Proaktiv insamling

Proaktiv insamling innebär att insamlingen planeras med tydliga syften och frågeställningar. Det kan gälla enskilda objekt, riktade insamlingar kring ett visst tema eller omfattande samtidsdokumentationer.

För bästa synergieffekt bör insamling kopplas till pågående projekt i myndigheten, såsom forskningsprojekt, marinarkeologiska undersökningar, nya utställningar eller programverksamhet.

Syftet och frågeställningarna avgör vilken metod som används och vilket material som blir resultatet av insamlingen:

- intervjuer (muntligt) eller frågelistor (skriftligt)
- fotodokumentation
- deltagande observationer
- gåva eller köp av objekt
- marinarkeologiska fältundersökningar och fyndfördelning
- medskapande, exempelvis crowdsourcing: att via media eller kontakter ta hjälp av utomstående för insamling eller dokumentation av egna eller andras förhållanden. Exempelvis när besättningsmän skriver dagbok eller när en förening hjälper oss sätta kontext på en fotosamling.

Reaktiv insamling

Reaktiv insamling innebär att insamlingen sker som en reaktion på ett initiativ utifrån. Denna typ av insamling är viktig eftersom det ibland är enda sättet att förvärva vissa objekt. Det ger också möjlighet till medskapande och samarbete kring insamlingen. Beslut om insamling av sådana erbjudanden sätts alltid i relation till insamlingskriterierna och därmed görs insamlingen på ett medvetet och genomtänkt sätt. Reaktiv insamling kan ske genom:

- gåvor eller köp erbjudna av privatpersoner, företag eller föreningar
- nedläggningar/avvecklingar som föranleder en insamling
- marinarkeologiska exploateringsuppdrag
- auktioner och andra försäljningar
- överföringar från andra kulturinstitutioner exempelvis i samband med gallring.